

חק לישראל – פרשת בשלח ליל שישי

תורה – שמות פרק יד'

(כא) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיּוֹלֶךְ יְהוָה אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֶזְבָּה כָּל הַלַּיְלָה וַיִּשֶׂם אֶת הַיָּם לְחֶרֶב וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם: (כא) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיּוֹלֶךְ יְהוָה אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֶזְבָּה כָּל הַלַּיְלָה וַיִּשֶׂם אֶת הַיָּם לְחֶרֶב וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם: (כא) וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת יְדִיהָ עַל יַמָּא וְדַבֵּר יְיָ יָת יַמָּא בְּרוּחַ קְדוּמָא תַקְיָף כָּל לַיְלִיא וְשׁוּי יָת יַמָּא לִיבְשָׁתָא וְאַתְבְּנְעוּ מִיָּא:

(כב) וַיָּבֵאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבְשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׂמָאלָם: (כב) וַיָּבֵאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבְשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׂמָאלָם: (כב) וְעָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יַמָּא בַיַּבְשָׁתָא וּמִיָּא לְהוֹן שׁוּרִין מִיַּמִּינֵיהוֹן וּמִשְׂמָאלֵיהוֹן:

(כג) וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֵאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוֹס פְּרָעָה רָכְבוּ וּפָרָשָׁיו אֶל תּוֹךְ הַיָּם: (כג) וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֵאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוֹס פְּרָעָה רָכְבוּ וּפָרָשָׁיו אֶל תּוֹךְ הַיָּם: (כג) וְדָדְפוּ מִצְרָאִי וְעָלוּ בְּתַרְיָהוֹן כָּל סוֹסוֹת פְּרָעָה רְתַכּוּהִי וּפָרָשׁוֹהִי לְגוֹ יַמָּא:

(כד) וַיְהִי בְּאֲשַׁמֶּרֶת הַבֶּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעֵמוּד אֵשׁ וְעָנַן וַיִּהְיֶה אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם: (כד) וַיְהִי בְּאֲשַׁמֶּרֶת הַבֶּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעֵמוּד אֵשׁ וְעָנַן וַיִּהְיֶה אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם: (כד) וְהוּא בְּמִשְׁרַת צַפְרָא וְאַסְתְּכִי יְיָ לְמִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי בְּעֵמוּדָא דְּאֲשָׁתָא וְעָנָא וְשָׁגִישׁ יָת מִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי:

(כה) וַיִּסַּר אֶת אַפְּן מִדְּרַבְתָּיו וַיִּנְהַגְהוּ בַּכְּבֶּדֶת וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוָה נִלְחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם: (כה) וַיִּסַּר אֶת אַפְּן מִדְּרַבְתָּיו וַיִּנְהַגְהוּ בַּכְּבֶּדֶת וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוָה נִלְחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם: (כה) וְאַעֲדִי יָת גְּלַגְלִי רְתַפּוּהִי וּמִדְּבָרִין לְהוֹן בְּתַקּוֹף וְאַמֶּר מִצְרָאִי נַעֲיִרוּק מִן קֶדֶם יִשְׂרָאֵל אֲרִי דָא הִיא גְּבַרְתָּא דְּנִי וְעַבְדִּי לְהוֹן קֶרְבִּין בְּמִצְרַיִם:

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה נְטֵה אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם עַל מִצְרַיִם עַל רָכְבוֹ וְעַל פָּרָשָׁיו: (כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה נְטֵה אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם עַל מִצְרַיִם עַל רָכְבוֹ וְעַל פָּרָשָׁיו: (כו) וְאַמֶּר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָת יָדְךָ עַל יַמָּא וַיִּתְּבּוּן מִיָּא עַל מִצְרָאִי עַל רְתַכְיָהוֹן וְעַל פָּרָשֵׁיהוֹן:

(כז) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיִּשֶׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בֶּקֶר לְאִיתְנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לְקִרְאָתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם: (כז) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיִּשֶׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בֶּקֶר לְאִיתְנוּ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם: (כז) וְאַרְיִם מֹשֶׁה יָת יְדִיהָ עַל יַמָּא וְתַב יַמָּא לְעֵדוֹ צַפְרָא לְתַקְפִּיהָ וּמִצְרָאִי עֲרָקוּן לְקַדְמוּתֵיהָ וְשָׁגִיק יְיָ יָת מִצְרָאִי בְּגוֹ יַמָּא:

(כח) וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת הָרֶכֶב וְאֶת הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פְּרָעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא נִשְׂאָר בָּהֶם עַד אֶחָד: (כח) וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת הָרֶכֶב וְאֶת הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פְּרָעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא נִשְׂאָר בָּהֶם עַד אֶחָד: (כח) וְתַבּוּ מִיָּא וְחַפּוּ יָת רְתַכְיָא וַיָּת פָּרָשֵׁיא לְכָל מִשְׁרִית פְּרָעָה וְעָלוּ בְּתַרְיָהוֹן בְּיַמָּא לֹא אֲשַׁתָּאָר בְּהוֹן עַד הָד:

(כט) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַּיַּבְשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׂמָאלָם: (כט) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַּיַּבְשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׂמָאלָם: (כט) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַּיַּבְשָׁתָא בְּגוֹ יַמָּא וּמִיָּא לְהוֹן שׁוּרִין מִיַּמִּינֵיהוֹן וּמִשְׂמָאלֵיהוֹן:

(ל) וַיִּזְשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל מֵת עַל שִׁפְתַּי הַיָּם: (ל) וַיִּזְשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל

חק לישראל – פרשת בשלח ליל שישי

אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שִׁפְתַי הַיָּם: (ב) וּפָרַק יְיָ בַּיּוֹמָא הַהוּא יֵת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרָאִי וַחֲזוּ יִשְׂרָאֵל יֵת מִצְרָאִי מִיַּתֵּן עַל כַּיִף יִמָּא:

(לא) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיֵּירָאוּ הָעָם אֶת יְהוָה וַיֹּאמְרֵנוּ בִּיהוָה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוּ: (לא) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיֵּירָאוּ הָעָם אֶת יְהוָה וַיֹּאמְרֵנוּ בִּיהוָה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוּ: (לא) וַחֲזוּ יִשְׂרָאֵל יֵת גְּבוּרָתָא דְאֵת רַבְתָּא דִּי עַבְדֵי יְיָ בְּמִצְרַיִם וְדַחֲלוּ עִמָּא מִן קֳדָם יְיָ וַחֲמִינוּ בְּמִימְרָא דִּי וּבְנִבְיָאוֹת מִשָּׁה עֲבָדִיהָ:

טו (א) אַז יִשִּׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי גָאָה גָאָה סוּס וָרֶכֶב רָמָה בַיָּם: (א) אַז יִשִּׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי גָאָה גָאָה סוּס וָרֶכֶב רָמָה בַיָּם: (א) בְּכֹן שִׁבַח מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת תּוֹשִׁבְחָתָא דְהָא קֳדָם יְיָ וַאֲמָרוּ לְמִימְרָא נְשִׁבַח וְנוֹדָה קֳדָם יְיָ אֲרִי אֲתַגְּאֵי עַל גְּוִתְנִיָּא וְגִאוֹתָא דִּילִיָּהּ הִיא סוּסִיא וָרֶכֶבִיָּה רָמָה בַיָּמָא:

(ב) עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאֲנֹהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְמְמֹנְהוּ: (ב) עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאֲנֹהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְמְמֹנְהוּ: (ב) תְּקַפִּי וְתוֹשִׁבְחָתִי דַחֲלִילָא יְיָ וַאֲמֹר בְּמִימְרֵיהּ וְהוּא לִי לְפָרַק דִּין אֱלֹהֵי וְאֲבִי לִיָּהּ מִקְדָּשָׁא אֱלֹהָא רַבְּבָתִי וְאֶפְלַח קְרַמּוּהִי: (ג) יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׂמוֹ: (ג) יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׂמוֹ: (ג) יְיָ מְרִי נַעֲתֹן קֶרְבִּיא יְיָ שְׂמִיָּה:

(ד) מִרְכַּבַת פְּרָעָה וַחֲלִלוּ יְרֵה בַיָּם וּמִבְּחַר שְׁלִשׁוֹ טַבְּעוּ בַיָּם סוּף: (ד) מִרְכַּבַת פְּרָעָה וַחֲלִלוּ יְרֵה בַיָּם וּמִבְּחַר שְׁלִשׁוֹ טַבְּעוּ בַיָּם סוּף: (ד) רַתְּפִי פְרָעָה וּמִשִּׁירֵיתֶיהָ שְׂדֵי בַיָּמָא וְשִׁפְרָא גְבוּרָהִי אֶטְבְּעוּ בַיָּמָא דְסוּף:

(ה) תְּהַמֹּת יְכַסִּימוּ יְרֵדוּ בְּמִצּוֹלַת כְּמוֹ אֶבֶן: (ה) תְּהַמֹּת יְכַסִּימוּ יְרֵדוּ בְּמִצּוֹלַת כְּמוֹ אֶבֶן: (ה) תְּהוּמִיָּא חֲפּוּ עַלִּיהוֹן נַחְתּוּ לְעוֹמְקִיָּא כְּאַבְנָא:

(ו) יְמִינְךָ יְהוָה נֶאֱדָרִי בַכַּח יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב: (ו) יְמִינְךָ יְהוָה נֶאֱדָרִי בַכַּח יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב: (ו) יְמִינְךָ יְיָ אֲדִיר בַּחֲלִילָא יְמִינְךָ יְיָ תִּבְרַת סְנֵאָה:

(ז) וּבְרַב גְּאוּנְךָ תִּהְרַס קְמִיָּה תִּשְׁלַח חֲרָנְךָ יֵאכְלֵמוּ כְּקֶשֶׁת: (ז) וּבְרַב גְּאוּנְךָ תִּהְרַס קְמִיָּה תִּשְׁלַח חֲרָנְךָ יֵאכְלֵמוּ כְּקֶשֶׁת: (ז) וּבִסְגִי תִקְפֵּה תִבְרַתְנֹון לְדִקְמוּ עַל עַמְּךָ שְׁלַחַת רַגְלֶךָ שִׁיעֲנֹון כְּנוֹרָא לְקֶשֶׁת:

(ח) וּבְרוּחַ אַפִּיךָ נְעַרְמוּ מִיָּם נַעֲבּוּ כְמוֹ נֵד נְזֻלִים קְפָאוּ תְהַמֹּת בְּלֶב יָם: (ח) וּבְרוּחַ אַפִּיךָ נְעַרְמוּ מִיָּם נַעֲבּוּ כְמוֹ נֵד נְזֻלִים קְפָאוּ תְהַמֹּת בְּלֶב יָם: (ח) וּבְמִימְרָא פּוּמְךָ חֲפִימוּ מִיָּא קְמוּ כְּשׁוּר אֲזֻלִיא קְפוּ תְהוּמִין בְּלֶבָא דִּימָא:

(ט) אָמַר אוֹיֵב אֲרֵדְהָ אֲשִׁיג אַחֲלַק שְׁלַל תִּמְלָאמוּ נַפְשֵׁי אֲרִיק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוּ יְדִי: (ט) אָמַר אוֹיֵב אֲרֵדְהָ אֲשִׁיג אַחֲלַק שְׁלַל תִּמְלָאמוּ נַפְשֵׁי אֲרִיק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוּ יְדִי: (ט) וְהוּא אֲמַר סְנֵאָה אֲרֵדְהָ אֲרֵדְהָ אֲפִלְגַּ בְּתָא תִּשְׁבַּע מְנַהוֹן נַפְשֵׁי אֲשִׁלוּף חֲרָבִי תִּשְׁיַעֲנֹון יְדִי:

(י) נְשַׁפְּתָ בְרוּחְךָ כְּסָמוּ יָם צָלְלוּ כְּעוֹפְרַת בְּמִיָּם אֲדִירִים: (י) נְשַׁפְּתָ בְרוּחְךָ כְּסָמוּ יָם צָלְלוּ כְּעוֹפְרַת בְּמִיָּם אֲדִירִים: (י) אֲמַרְתָּ בְּמִימְרָךָ חֲפָא עַלִּיהוֹן יְמָ אֲשִׁתְּקַעוּ כְּאַבְרָא בְּמִינוּ תִקְוִיָּו:

(יא) מִי כְּמוֹכָה בְּאֵלִים יְהוָה מִי כְּמוֹכָה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נוֹרָא תְהַלֵּת עֲשֵׂה פְלָא: (יא) מִי כְּמוֹכָה בְּאֵלִים יְהוָה מִי כְּמוֹכָה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נוֹרָא תְהַלֵּת עֲשֵׂה פְלָא: (יא) לִית בַּר מְנַף דְּאֵת הוּא אֱלֹהָא יְיָ לִית בַּר מְנַף אֱלֹהָא אֶת אֲרִיר בְּקוֹדֶשׁא דְּחַל תִּשְׁבְּחוּ עַבְדֵי פְרִישׁוּן:

(יב) נְטִית יְמִינְךָ תְּבַלְעֵמוּ אֲרָץ: (יב) נְטִית יְמִינְךָ תְּבַלְעֵמוּ אֲרָץ: (יב) אֲרַמְתָּ יְמִינְךָ בְּלַעֲתַנְנוּ אֲרָעָא:

חק לישראל – פרשת בשלח ליל שישי

(יג) נְחִיתָ בַּחֲסֶדֶךָ עִם זֶה גָּאֲלָתָּ נְהַלְתָּ בְּעֵזְךָ אֶל גֵּוֹה קְדָשְׁךָ: (יג) נְחִיתָ בַּחֲסֶדֶךָ עִם זֶה גָּאֲלָתָּ נְהַלְתָּ בְּעֵזְךָ אֶל גֵּוֹה קְדָשְׁךָ: (יג) דַּבְּרָהּי בְּטִבּוֹתֶיךָ עִמָּא דְּנִוּוּ דַּפְרָקְתָא סוּבְרָהּי בְּתַקְפָּךָ לְדִירָא דְקְדָשְׁךָ:

(יד) שְׁמַעְנוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן חֵיל אָחִזוּ יִשְׁבִי פְלִשְׁתִּי: (יד) שְׁמַעְנוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן חֵיל אָחִזוּ יִשְׁבִי פְלִשְׁתִּי: (יד) שְׁמַעְנוּ עַמִּיָא וְזַעְנוּ דְחִלָא אֲחַדְתְּגוּן דְּהוּוּ יִתְבִין בְּפִלְשְׁתִּי: (טו) אַז נִבְהַלְנוּ אֱלֹפֵי אָדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֵאֲחִזְמוּ רְעֵד נִמְגוּ כָּל יִשְׁבֵי כְנָעַן: (טו) אַז נִבְהַלְנוּ אֱלֹפֵי אָדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֵאֲחִזְמוּ רְעֵד נִמְגוּ כָּל יִשְׁבֵי כְנָעַן: (טו) בְּכֹן אֲתַבְהִילוּ דְבְרָבֵי אָדוֹם תַּקִּיפֵי מוֹאָב אֲחַדְתְּגוּן רְתִיתָא אֲתַבְרוּ כָּל דְּהוּוּ יִתְבִין בְּכְנָעוּ:

רש"י

זהם נעים ואיברייהן מתפרקין: וינהגו ככבדות – זהנהגה שהיא כבדה וקשה להם כמדה שמדדו וכבד לבו הוא ועבדיו אף כאן וינהגו ככבדות: נלחם להם במלכים – במלכיים ד"א במלכים בארץ מלכים שכסם שאלו לוקים על הים כך לוקים אותם שנשארם במלכים:

(כו) וישבו המים – שזקופים ועומדים כחומה ישבו למקומם ויכסו על מלכים: (כז) לפנות צקר – לעת שהבוקר פונה לזא: לחינתו – לתקפו הראשון: נסים לקראתו – שהיו מהוממים ומטורפים ורצין לקראת המים: וינער ה' – כאדם שמנער את הקדירה והופך העליון למטה והתחתון למעלה כך היו עולין ויורדין ומשתברין בים ונתן הקב"ה זהם חיות לקבל היסורין: וינער – ושניק והוא לשון טרוף כלשון ארמי והרבה יש במדרשי אגדה:

(כח) ויכסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה – כך דרך המקראות לכתוב למ"ד יתירה כמו לכל כליו תעשה נחשת וכן (שמות כז) לכל כלי המשכן לכל עבודתו ויתדותם ומיתריהם לכל כליהם ואינה אלא תיקון לשון:

(כט) וירא ישראל את מלכים מה – שפלטן הים על שפתו כדי שלא יאמרו ישראל כשם שאנו עולים מלד זה כך הם עולין מלד אחר רחוק ממנו וירדפו אחרינו:

(ל) את הים הגדולה – את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקב"ה והרבה לשונות נופלין על לשון יד וכולן לשון יד ממש הן והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור:

(כא) צרוע קדים עזה – (מכילתא) צרוע קדים שהיא עזה שצרועות היא הרוח שהקב"ה נפרע זה מן הרשעים שנא' (ירמי' יח) צרוע קדים אפי' (הושע יג) יבא קדים רוח ה' (יחזקאל כז) רוח הקדים שצדך כלב ימים (ישע' כז) הגה צרועו הקשה ביום קדים: ויצעו המים – כל מים שצעולם (מכילתא):

(כג) כל סוס פרעה – וכי סוס אחד היה אלא מגיד שאין כולם חשובין לפני המקום אלא כסוס אחד:

(כד) באשמרת הבקר – (ברכות ג) שלשת חלקי הלילה קרוין אשמורת ואתה שלפני הבקר קורא אשמורת הבקר. ואומר אני לפי שהלילה חלוק למשמרות שיר של מלאכי השרת כת אחר כת לשלשה חלקים לכך קרוי אשמורת וזהו שחרגם אונקלוס מטרת: וישקף – ויצט כלומר פנה אליהם להשחיתם ותרגומו ואסחכי אף הוא לשון הצטה כמו (במדבר כג) שדה אופים לחקל סכותא: בעמוד אש וענן – עמוד ענן יורד ועושה אותו כטיט ועמוד אש מרחיחו וטלפי סוסייהם משתמטות (מכילתא): ויהם – לשון מהומה אשטורדישון' בלע"ז (בעטייבונג) ערבבם נטל סגניות שלהם. ושנינו צפרקי ר"א בנו של ר' יוסי הגלילי כל מקום שנאמר בו מהומה הרעשת קול הוא זה אב לכולן (ש"א ז) וירעם ה' בקול גדול וגו' על פלשתיים ויהומם:

(כה) ויסר את אופן מרכבותיו – מכח האש נשרפו הגלגלים והמרכבות נגרות והיושבים

חק לישראל – פרשת בשלח ליל שישי

שהוא סמוך אלכל וזמרת וכל שאר מקומות נקוד שור"ק (ירמיה טז) ה' עזי ומעזי (תהלים נט) עזי אלכך אשמורה. וכן כל חיבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפ"ס כשהיא מארכת באות שליטת ואין השניה [בשור"א] בחטף הראשונה נקודה בשור"ק כגון עז עזי רוק רוקי חק חקי על עולו יסור עולו כל כלו ושליטים על כלו ואלו ג' עזי וזמרת של כאן ושל ישעיה ושל תהלים נקודה בחטף קמ"ץ ועוד אין באחד מהם כתוב וזמרתו אלכל וזמרת וכולם סמוך להם ויהי לי לישועה לכך אני אומר ליישב לשון המקרא שאין עזי כמו עוזי ולא וזמרת כמו וזמרתו אלכל עזי שם דבר הוא כמו (שם קכג) היושבי בשמים (עובדי' א) שוכני בחגוי סלע (דברים לג) שוכני סנה. וזהו השבח עזי וזמרת יה הוא היה לי לישועה וזמרת דבוק הוא לתיבת השם כמו (שופטים ה) לעזרת ה' (ישעיה ט) בעברת ה' (קהלת ג) על דברת בני האדם. ולשון וזמרת לשון (ויקרא כה) לא תזמור (ישעיה כה) זמיר עריצים לשון כסוח וכריחה. עוזו ונקמתו של אלהינו היה לנו לישועה. ואל תתמה על לשון ויהי שלא נא' היה שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה וזה דוגמתו (מ"א ו) את קירות הבית סביב להיכל ולדביר ויעש כלעות סביב היה לו לו' עשה כלעות סביב וכן (דה"ב ו) ובני ישראל היושבים צערי יהודה וימלוך עליהם רחבעם היה לו לומר מלך עליהם רחבעם (במדבר יד) מבצתי יכולת ה' וגו' וישחטם היה לו לו' שחטם (שם לו) והאנשים אשר שלח משה וגו' וימותו מתו היה לו לו' (שמות ח) ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזוב היה לו לומר עזב: זה אלי – צבדו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים: ואנוהו – אונקלוס תרגם לשון נה (ישעיה לג) נה שאנן (שם סה) לנוה אלך ד"א ואנוהו לשון נוי אספר נוי ושבחו לבאי עולם כגון מה דודך מדוד דודי נח ואדום וכל הענין: אלהי אבי – הוא זה וארוממנהו. אלהי אבי לא אני תחלת הקדושה אלכל מוחזקת ועומדת לי הקדושה ואלהותו עלי מימי אבותי:

(א) אז יסיר משה – אז כשראה הגם עלה בלבו שיסיר שירה וכן (יהושע י) אז ידבר יהושע וכן (מ"א ז) ובית יעשה לבת פרעה חשב בלבו שיעשה לה אף כאן יסיר אמר לו לבו שיסיר וכן עשה ויאמרו לאמר אשירה לה'. וכן ביהושע כשראה הגם אמר לו לבו שידבר וכן עשה ויאמר לעיני כל ישראל וכן שירת הבאר שפתח בה אז יסיר ישראל פירש אחריו עלי באר ענו לה (מ"א יא) אז יבנה שלמה צמה פירשו בו חכמי ישראל שבהק לבנות ולא בנה למדנו שהיו"ד ע"ש המחשבה נאמרה זהו ליישב פשוטו אבל מדרשו ארז"ל מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה וכן בכולן חוץ משל שלמה שפירשוהו בהק לבנות ולא בנה. ואין לו' וליישב לשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד כגון (איוב א) ככה יעשה איוב (במדבר ט) על פי ה' יחנו ויש אשר ישכון הענן לפי שהן דבר ההוא תמיד ונפול בו בין לשון עתיד בין לשון עבר אבל זה שלא היה אלכל לשעה אינו יכול ליישב בלשון הזה: כי גאה גאה – כהרגומו (ד"א בא הכפל לומר שעשה דבר שא"א לבשר ודם לעשות כשהוא נלחם בחבירו ומתגבר עליו מפילו מן הסוס וכאן סוס ורוכבו רמה בים וכל שאי אפשר לעשות ע"י זולתו נופל בו לשון גאות כמו כי גאות עשה וכן כל השירה תמלא כפולה עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה ה' איש מלחמה ה' שמו וכן כולם ברכ"י ישן ד"א כי גאה גאה על כל השירות וכל מה שאקלם בו עוד יש בו תוספת ולא כמדת מלך ב"ו שמקלסין אותו ואין בו: סוס ורכבו – שניהם קשורין זה בזה והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק ואינן נפרדין: רמה – השליך וכן (דניאל ג) ורמו לגו אתון נורא ומ"א כתוב אחד או' רמה וכתוב אחד אומר ירה מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום כמו (איוב לח) מי ירה אבן פנתה מלמעלה למטה:

(ב) עזי וזמרת יה – אונקלוס תרגם תוקפי ותושבתי עזי כמו עזי בשור"ק וזמרת כמו וזמרתו ואני תמה על לשון המקרא שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא אלכל בג' מקומות

חק לישראל – פרשת בשלח ליל שישי

יאצדו (תהלים 77) עד מתי רשעים ה' עד מתי רשעים יעלזו. נשאו נהרות ה' נשאו נהרות קולם. לא לנו ה' לא לנו (הושע 3) אענה נאום ה' אענה את השמים (שופטים ה) אנכי לה' אנכי אשירה (תהלים קבל) לולי ה' וכו' לולי ה' שהיה לנו זקום עלינו אדם (שופטים ה) עורי עורי דבורה עורי עורי דברי סיר (ישעיה' כו) תרמסנה רגל רגלי עני (תהלים קלו) ונתן ארסם לנחלה נחלה לישראל עבדו: נאדרי – היו"ד יתירה כמו רבתי עם שרתי במדינות גנובותי יום: תרעץ אויב – תמיד היא רועלת ומשצרת האויב ודומה לו וירעלו וירוצלו את בני"י בשופטים (ס"י ז) (ד"ר) ימינך הנאדרת זכח היא משצרת ומלקה אויב):

(ז) וברוב גאוניך – אם היד זלזל רועלת האויב כשהוא מרומם ברוב גאונו אז יהרום קמיו ואם ברוב גאונו לזד אויביו נהרסים ק"ו כששלח בם חרון אף יאכלמו: תהרם – תמיד אתה הורם קמיך הקמים נגדך ומי הם הקמים כנגדו אלו הקמים על ישראל וכן הוא אומר (תהלים פג) כי הגה אויבך יהמיון ומה היא ההמיה על עמך יערימו סוד ועל זה קורא אותם אויביו של מקום:

(ח) וברוח אפיך – היוצא משני נחיריך של אף דבר הכחוב כביכול בשכינה דוגמת מלך בשר ודם כדי להשמיע אוזן הבריות כפי הוה שיוכלו להבין דבר כשארדם כועס יוצא רוח מנחיריו וכן (תהלים יח) עלה עשן זבאפו וכן (אויב 7) ומרוח אפו יכלו זהו שאמר (ישעיה' מח) למען שמי אאריך אפי כשזעפו נחה נשימתו ארוכה וכשהוא כועס נשימתו קצרה (שם) ותהלתי אחטם לך ולמען תהלתי אשים חטם באפי לסתום נחירי בפני האף והרוח שלא ילאו לך בשבילך – אחטם כמו נאקה בחטם במסכת שבת (77 נא) כך נראה בעיני. וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן חרה אף כמו (אויב 6) ועלמי חרה מני חורב לשון שריפה ומוקד שהנחיריים מתחממים ונחרים בעת הקצף וחרון מגזרת חרה כמו רלון מגזרת רכה וכן חמה לשון חמימות על כן הוא אומר (אסתר א) וחמתו זערה זו וזנוח

(ג) ה' איש מלחמה – בעל מלחמה כמו (רות א) איש נעמי וכל איש ואיש מתורגמין בעל וכן (מלכים 3) וחזקה והיית לאיש לגבור: ה' שמו – מלחמותיו לא בכלי זין אלא בשמו הוא נלחם כמו שאמר דוד (שמואל 17) ואנכי בא אליך בשם ה' זבאות. ד"ר ה' שמו אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו אוחז הוא במדתו לרחם על זרואיו ולזון את כל באי עולם ולא כמדת מלכי אדמה כשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו מכל עסקים ואין זו כח לעשות זו וזו:

(7) ירה בים – שדי צימא. שדי לשון ירייה וכן הוא אומר (שמות 15) או ירה ירה ת"א או אשתדלה אישתי והתי"ו משמשת באלו במקום התפעל: ומזחר – שם דבר כמו מרכב משכב מקרא קדש: טבעו – (מכילתא) אין טביעה אלא במקום טיט כמו (תהלים 87) טבעתי ביון מצולה (ירמיה לח) ויטבע ירמיהו בטיט מלמד שנעשה היס טיט לגמול להם כמדתם ששיעבדו את ישראל בחומר ובלבנים:

(ה) יכסימו – כמו יכסום והיו"ד האמצעית יתירה זו ודרך המקראות זכך כמו (דברים ח) ובקדך ואלכך ירביון (תהלים לו) יריון מדשן ביתך והיו"ד ראשונה משמעה לשון עתיד כך פרשאו טבעו בים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותן. יכסימו אין דומה לו במקרא זנקודתו ודרכו להיות ננקד יכסימו במלכאפוס"ם (גם כאן מוכח להיות חולם כמ"ש): כמו אבן – ובמקום אחר ללבו כעופרת ובמקום אחר יאכלמו כקש. הרשעים כקש הולכים ומטורפין עולין ויורדין. בינונים כאבן והכשרים כעופרת שנחו מיד:

(ו) ימינך ימינך – שני פעמים כשישראל עושין את רלונם של מקום השמאל נעשית ימין: ימינך ה' נאדרי זכח – להגיל את ישראל וימינך השנית תרעץ אויב. ול"נ אותה ימין עצמה תרעץ אויב מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות זיד אחת ופשוטו של מקרא ימינך הנאדרת זכח מה מלאכתה ימינך היא תרעץ אויב וכמה מקראות דוגמתו (תהלים 73) כי הגה אויבך ה' כי הגה אויבך

חק לישראל – פרשת בשלח ליל שישי

שיאל ממנה אצל לא על החרב ועל היין ולדחוק ולפרש אריק חרבי כלשון (בראשית יד) וירק את חניכיו אזדיין בחרבי מלינו הלשון מוסב אף על היואל (ש"ה א) שמן תורק (ירמיה שם) ולא הורק מכלי אל כלי לא הורק הכלי אין כתיב כאן אל לא הורק היין מכלי אל כלי מלינו הלשון מוסב על היין וכן (יחזקאל כח) והריקו חרבותם על יופי חכמתך דחירם: תורישמו – לשון רישות ודלות כמו (שמואל ב) מוריש ומעשיר:

(י) נשפת – לשון הפחה וכן (ישעיה מ) וגם נשף בהם: כללו – שקעו עמקו לשון מלולה: כעופרת – אבר פלו"ם (בליאל) בלע"ז:

(יא) באלם – בחזקים כמו (יחזקאל יז) ואת אילי הארץ לקח (תהלים כב) אילותי לעזרתי חושה: נורא תהלות – יראוי מלהגיד תהלותיך פן ימעטו כמ"ש לך דומיה תהלה:

(יב) נטית ימינך – כשהקב"ה נוטה ידו הרשעים כלים ונפלים לפי שהכל נתון בידו ונפלים בהטייתה וכן הוא אומר (ישעיה לא) וה' יטה ידו וכשל עוזר ונפל עוזר משל לכלי זכוכית הנתונים ביד אדם מטה ידו מעט והן נופלין ומשתברין: תבלעמו ארץ – מכאן שזכו לקבורה בשכר שאמרו ה' הדדיק:

(יג) נהלת – לשון מנהל ואונקלוס תרגם לשון נושא וסובל ולא דקדק לפרש אחר לשון העברית:

(יד) ירגזון – מז מתרגזין: יושבי פלשת – מפני שהרגו את בני אפרים שמהירו את הקץ ויאלו בחזקה כמפורש בדברי הימים והרגום אנשי גת:

(טו) אלופי אדום אילי מואב – (מכילתא) והלא לא היה להם לירא כלום שהרי לא עליהם הולכים אל לא מפני אנינות שהיו מתאוננים ומטערים על כבודם של ישראל: נמגו – נמסו כמו (תהלים עה) ברביבים תמוגגנה. אמרו עלינו הם באים ללכותינו ולירש את ארצנו:

החמה אומר נתקררה דעתו: נערמו מים – אונקלוס תרגם לשון ערמימות ולשון אמות המקרא כמו (שיר ז) ערמת חטים ונלכו כמו נד יוכיח. נערמו מים. ממוקד רוח שיאל מאפיך יבשו המים והם נעשו כמין גלים וכריות של ערימה שהם גבוהים: כמו נד – כתרומתו כשור. כחומה: נד – לשון צבור וכנוס כמו (ישעיה יז) נד קציר ביום נחלה (תהלים לג) כונס כנד לא כתיב כונס כנאד אל לא כנד ואלו היה כנד כמו כנאד וכונס לשון הכנסה היה לו לכחוב מכנים כנאד מי הם אל לא כונס לשון אוסף וצבר הוא וכן (יהושע ג) קמו נד אחד ויעמדו נד אחד ואין לשון קימה ועמידה בנאדות אל לא בחומות וצבורים ולא מלינו נאד נאד אל לא במלאפ"ם (חול"ם) כמו (תהלי' נו) שימה דמעתי בנאדך (שופטים ד) את נאד החלב: קפאו – כמו (איוב י) וכגינה תקפיאני שהוקשו ונעשו כאבנים והמים זורקים את המארים על האבן בכח ונלחמים צם בכל מיני קושי: בלב ים – בחוזק הים ודרך המקראות לדבר כן עד לב השמים. (שמואל יח) בלב האלה. לשון עקרו ותקפו של דבר:

(טז) אמר אויב – לעמו כשפיתם בדברים ארדוף ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועבדי: תמלאמו – תתמלא מהם: נפשי – רוחי ורצוני ואל תתמה על תיבה המדברת בשמים תמלאמו תמלא מהם יש הרבה כלשון הזה (שופטים א) כי ארץ הנגב נתתני כמו נתת לי ולא יכלו דברו לשלום (בראשית לז) כמו דבר עמו (ירמיה י) בני ילאוני כמו ילאו ממני (איוב לא) מספר לעדי אגידנו כמו אגיד לו. אף כאן תמלאמו תמלא נפשי מהם: אריק חרבי – אשלוף ועל שם שהוא מריק את התער בשליפתו ונשאר ריק נופל בו לשון הרקה כמו מריקים שקיהם (ירמיה מח) וכליו יריקו. ואל תאמר אין לשון ריקות נופל על היואל אל על התיק ועל השק ועל הכלי

לע"ז

זאב ואיים בן שרה, משה דוד בן סוזנה מלכה, גר גבריאל בן סוזן, סוזנה מלכה בת שמואלה, בניאלה פורטונה בת ראל, צדיקה בת שרה ז"ל.